

İnsan haqlarının ictimai həyatın bütün sahələrində təzahür xüsusiyyətləri

İnsan hüquqları ilə, demək olar ki, bütün ictimai proseslər və hadisələr əlaqəlidir. İnsan hüquqları həyat fəaliyyətinin bütün sahələrində özünü büruzə verir. Hər bir həyat fəaliyyətinin xüsusiyyətləri konkret insan hüquqlarında öz təsirini göstərir. Apardığımız tədqiqatlar, bir daha sübut etdi ki, insan hüquqları mürəkkəb çoxüzlü bir hadisədir. Monoqrafiya çərçivəsində insan hüquqlarının mahiyyəti, genезisi, hüquq sistemində yeri və rolu və s. ətrafında apardığımız tədqiqatların nəticələrini ümumiləşdirərək, konkret real-lıqları qeyd edə bilərik.

D.Qəmbərov yazır: "Birincisi, insan hüquqları bəşər cəmiyyətində mövcud olan ən unikal və təkrarolunmaz dəyərdir. Bu, ondan irəli gəlir ki, insan həyatından dəyərli heç nə ola bilməz. Deməli, insanın ümumi mövcudluğuna təmin edən insan hüquqları da özü-özlüyündə ən böyük dəyərlərdəndir;

İkincisi, hər bir fərd bütün dəyərləri ilə birgə müəyyən birliyə və ya cəmiyyətə məxsusdur. Təbii ki, hər bir insan bir çox əlamətlərinə görə, cəmiyyətdəki tələbatlarına görə, digərlərindən ciddi surətdə fərqlənir. Fərqli əlamətlərinə və gözəlliklərinə baxmayaraq, insanların hüquqları bərabərdir. Yəni bu, o anlama gəlir ki, bütün insanlar bərabərdirlər;

İnsan hüquqları insanların cəmiyyətdəki davranışlarını tənzimləməklə, bir növ, onların biri-biriləri qarşısında bərabərliyini təmin etmiş olur. Bir insanın davranışlarının hüquqi normalar vasitəsilə müəyyən bir çərçivəyə salınması digərlərinin hüquqlarının qorunmasını şərtləndirmiş olur. Bütün bu qeyd etdiklərimiz isə, insanların normal həyatları üçün zəruri şərtləri təmin edir. Yaşamaq hüququ toxunulmazlıq hüququ, mülkiyyət hüququ və s. insana dünyaya göz açdığı gündən məxsusdur, deməli, onlar təbiidir. Yəni bu hüquqlar insana kimsə tərəfindən verilməmişdir və ondan geri alına bilməz.

Əlavə olaraq, həm də belə nəticəyə gəlmək mümkündür ki, insan hüquqları sırf hüquqi problem deyildir. İnsan hüquqları probleminə hüquqi, siyasi dünyagörüşü, fəlsəfi və bir çox digər aspektlər kəşiflər. İnsan hüquqları probleminin mürəkkəbliyini şərtləndirən başlıca məqamlardan biri də, məhz bununla bağlıdır. Belə ki, insan hüquqlarının mahiyyətini tam aydın dərk etmək üçün çox-səviyyəli və çoxistiqamətli tədqiqatların aparılması tələb olunur.

İnsan hüquqlarının mahiyyətinə dair günümüzdə də universal bir yanaşma işlənilib-hazırlanmışdır.

İnsan hüquqları problemi müasir dövrün problemi deyildir. Müvafiq olaraq, qeyd edə bilərik ki, insan hüquqları bu və ya digər konkret sivilizasiyanın nailiyyəti deyildir. Demək olar ki, insan hüquqları bəşəriyyətin əbədi problemlərindəndir ki, öz həllini hələ də tam şəkildə tapa bilməmişdir. İnsan hüquq və azadlıqları tarixi anlayışdır və çoxəsrlik formalaşma və inkişaf tarixinə malikdir.

Müasir mərhələdə, bütün dünya dövlətlərinin qəbul etdikləri realıq ondan ibarətdir ki, insan hüquqlarını qəbul etmədən, onların normativ əsaslarını şərtləndirmədən və qorunma mexanizmlərini inkişaf etdirmədən stabil cəmiyyət qurmaq qeyri-mümkündür. İnsan hüquqlarının gözənilmədiyi halda, demokratiyadan danışmaq üçün heç bir əsas ola bilməz. Məhz bu səbəbdəndir ki, demokratik ənənələrə söykənən stabil cəmiyyət quruculuğunda maraqlı olan istənilən dövlət öz konstitusiyasında insan hüquqlarına xüsusi yer ayırır. Bununla bərabər, insan hüquqlarının qorunmasının beynəlxalq mexanizmləri sürətlə təkmilləşərək, daha təsirli olmaqdadır. Beləliklə, gəlmişimiz əsas nəticələr ondan ibarətdir ki, insan hüquqları problemi ciddi müzakirə mövzusu olaraq, qalmaqdadır və bu istiqamətdə fikir ayrılıqları özünü hazırda da aydın şəkildə büruzə verməkdədir. Bu da insan hüquqları problemi ətrafında diskussiyaların uzun müddət gedəcəyindən və elmi tədqiqatların aparılmasının zəruriliyindən xəbər verir."

Müvəkkil dəfələrlə öz illik məruzələrində vəzifəli şəxslər və məmurlar tərəfindən vətəndaşlara qarşı biganəlik nümayiş etdirilməsi, əhəlinin problemlərinə laqeydlik, vətəndaş müraciətlərinə zəruri diqqət ayrılması və ya ümumiyyətlə, əhəmiyyət verilməməsi kimi halları kəskin tənqid etmiş, belə məmurlara və məsul vəzifəli şəxslərə qarşı ciddi tədbirlər görülməsini tələb etmişdir.

Ötən dövrlərdə Müvəkkilin insan hüquqlarının səmərəli təmin edilməsi, habelə, əhəlinin qayğıya daha çox ehtiyacı olan aztəminatlı qruplarının sosial-iqtisadi problemlərinin kompleks həllinə yönəlmiş bir çox təklif və tövsiyələri müvafiq qanunvericilik aktlarında, habelə, ölkədə sosial-iqtisadi sahələrdə həyata keçirilmiş tədbirlər çərçivəsində öz həllini tapmışdır:

-Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin 2003-cü il

13 may tarixli, 64 nömrəli Qərarı ilə təsdiq edilmiş "Xarici dövlətlərin ali təhsil sahəsində ixtisaslarının tanınması və ekvivalentliyinin müəyyən edilməsi (nostrifikasiyası) Qaydaları"nın 1.2-ci bəndində "ali təhsil proqramının" sözlərindən əvvəl "əyani, qiyabi və ya distant formada" sözlərinin əlavə edilməsi;

-qadınların, o cümlədən, bələdiyyə orqanlarında çalışanların bacarıqlarının və fəallığının artırılması məqsədilə regionlarda treninqlərin keçirilməsi, lider qadınların hazırlanması üzrə tədbirlərin təşkil edilməsi ilə yanaşı, qadın sahibkarlara maliyyə və təşkilati dəstəyin göstərilməsi;

-zorakılıq qurbanı olan, o cümlədən, ailə-məişət zorakılığından əziyyət çəkən, sarsıntılar keçirən qadın və uşaqlar üçün respublikanın şəhər və rayonlarında sığınacaqların və resurs mərkəzlərinin yaradılması, belə şəxslərə xidmət göstərmək üçün sosial işçilərin və psixoloqların hazırlanması;

-yerli icra hakimiyyəti orqanları yanında yetkinlik yaşına çatmayanların işləri və hüquqlarının müdafiəsi üzrə komissiyaların zəruri insan və texniki resurslarla təmin olunması, bu komissiyaların işinin, strukturunun, səlahiyyətlərinin yenidən və əsaslı şəkildə qurulması məqsədilə müvafiq əsasnaməyə zəruri dəyişikliklərin edilməsi;

-uşaqların mobil telefondan təhlükəsiz istifadə qaydalarının, habelə, onların informasiya-kommunikasiya texnologiyalarından düzgün istifadə qaydaları üzrə kitabçanın (bələdçinin) Rabitə və Yüksək Texnologiyalar Nazirliyi ilə birgə hazırlanması;

-məhkumların fiziki iş qüvvəsinin sağlam əməyə istiqamətləndirilməsi yolu ilə islah edilməsinin əhəmiyyəti nəzərə alınaraq, onların ictimai faydalı əməyə cəlb edilməsi üçün cəzəxəmə müəssisələrində yeni istehsal sahələrinin yaradılması, zəruri hallarda, bu məqsədlə maraqlı göstərən sahibkarların cəlb olunması və iştirakına şəraitin yaradılması;

-cəzasını çəkmiş və cəzaçəkmə müəssisələrindən azad edilmiş, lakin daimi yaşayış yeri olmayan məhkumlar üçün sığınacaqların və reabilitasiya mərkəzlərinin yaradılması və məşğulluq probleminin həlli üzrə mexanizmin hazırlanması;

-məcburi köçkünlərə hüquqi, sosial, psixoloji və digər yardımların göstərilməsi, habelə, şəxsi təsərrüfatların inkişaf etdirilməsi üçün dəstək verilməsi istiqamətində müvafiq tədbirlərin genişləndirilməsi;

-"Qanunsuz miqrantların saxlanması mərkəzlərinin

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti yanında
Kütləvi İnformasiya Vasitələrinin İnkişafına
Dövlət Dəstəyi Fondu

KIVDF

www.kivdf.gov.az

Bu yazı Azərbaycan Respublikası Prezidenti yanında Kütləvi İnformasiya Vasitələrinin İnkişafına Dövlət Dəstəyi Fondunun maliyyə dəstəyi ilə "İnsan hüquq və azadlıqlarının müdafiəsi, vətəndaşların hüquqi, siyasi mədəniyyət səviyyəsinin yüksəldilməsi, sosial və siyasi fəallığının artırılması" istiqaməti çərçivəsində hazırlanıb

daxili intizam Qaydaları"nın təsdiq edilməsi;

-orduda ideoloji və təlim-təربiyəvi işin gücləndirilməsi və şəxsi heyətlə (bölmələrdən başlamaqla) işləmək üçün psixoloq-mütəxəssislərin hazırlanması;

-hərbi qulluqçulara müvafiq qəti mənzilin kirayəsi üçün ödənilən pul kompensasiyası məbləğinin mənzil kirayəsi bazarında mövcud olan real qiymətlərə uyğunlaşdırılması;

-düşmənlə təmas xəttində yerləşən hərbi hissələrin tərkibində döyüş tapşırıqlarını yerinə yetirən müddətli hərbi xidmət hərbi qulluqçularına xidmət müddətində ikinci növbəti məzuniyyətin müəyyən edilməsi;

-əlilliyi olan şəxsləri münasib işlə təmin edən işə götürənlərin həvəsləndirilməsi məqsədilə əlverişli vergi güzəştlərinin, habelə, güzəştli kreditlərin verilməsinin hüquqi əsaslarının müəyyən edilməsi;

-ictimai meydanlarda, parklarda, istirahət yerlərində, inzibati binalarda, muzeylərdə, təhsil müəssisələrində, kitabxanalarda, ticarət və digər mədəniyyət obyektlərində təhlükəsizlik və hərəkətin sərbəstləşdirilməsinə dair gözənilən əlilliyi olan insanlar üçün müvafiq avadanlığın quraşdırılması.

İnsan və vətəndaş hüquqlarının və azadlıqlarının səmərəli təmin edilməsi və etibarlı müdafiəsi məqsədilə Müvəkkilin bir

neçə illərdir ki, dəfələrlə illik məruzələrində irəli sürdüyü, habelə, aidiyyəti dövlət qurumlarına göndərdiyi bir sıra təklif və tövsiyələr, o cümlədən, BMT-nin "Bütün şəxslərin zorakı itkin düşmənlərdən müdafiəsi üzrə Beynəlxalq Konvensiya"sının, Avropa Şurasının 11 may 2011-ci il tarixli "Qadınlara qarşı və ailədə zorakılıq hallarının qarşısının alınması və mübarizəyə dair", habelə, "Uşaqların cinsi istismardan və cinsi zorakılıqdan müdafiəsi haqqında" Konvensiyalarının ratifikasiyası prosesinin sürətləndirilməsi, "Reproduktiv sağlamlıq haqqında", "Pasiyentlərin hüquqlarının müdafiəsi haqqında" Qanun layihələrinin qəbul edilməsi, "Aliment Fondu"nın yaradılması və bu kimi, bir sıra digər məsələlər, təəssüf ki, hələ də öz həllini gözləməkdədir.

Müvəkkil əmin olduğunu bildirir ki, davamlı olaraq, irəli sürdüyü təkliflərinə öz əksini tapmış və ölkəmiz üçün prioritet təşkil edən Konvensiyaların ratifikasiyasının sürətləndirilməsinə və qanunların qəbul edilməsinə yeni tərkibdə Milli Məclis dəstək verəcəkdir ki, bu da, ölkəmizdə vətəndaş hüquqlarının və azadlıqlarının səmərəli təmin edilməsinə və etibarlı müdafiəsinə imkan yaradacaqdır.

VAHİD ÖMƏROV,
fəlsəfə üzrə fəlsəfə doktoru